

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Білостоцький технологічний університет (Польща)

Університет прикладних наук (Литва)

Відземський університет прикладних наук (Латвія)

Університет «Aurel Vlaicu» в м. Арад (Румунія)

Міжнародний науково-освітній та навчальний центр (Естонія)

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Кафедра фінансів

Донецький національний університет імені Василя Стуса
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Луцький національний технічний університет

Одеський національний економічний університет

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ: ЗАГРОЗИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Матеріали VII Міжнародної науково-практичної
конференції**

27 листопада 2025 р.

Полтава
2025

ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ РИНКУ ВАЛЮТНИХ ДЕРИВАТИВІВ В УКРАЇНІ

Валютні деривативи відіграють критичну роль у світовій економіці, забезпечуючи хеджування валютних ризиків та знижуючи фінансову невизначеність для банків, страхових компаній, пенсійних фондів та виробників. Їхнє застосування сприяє стабільності, розширенню інвестицій і кредитуванню та забезпеченню прогнозованості фінансових результатів.

До початку широкомасштабної агресії ринок валютних деривативів в Україні поступово розвивався, що було зумовлено пом'якшенням регуляторних обмежень. Основними інструментами валютного хеджування були форвардні контракти та валютні свопи (FX-swap) [1]. Значним кроком стала лібералізація після набуття чинності Закону України «Про валюту і валютні операції» [2], згідно з яким було дозволено укладати форвардні угоди за кредитними договорами та легалізовано безпоставкові контракти, що наблизило вітчизняний ринок до міжнародних стандартів. З січня 2021 року НБУ повністю зняв обмеження на форвардні операції для фізичних осіб та паралельно розпочав кампанію з популяризації хеджування валютних ризиків серед бізнесу.

Статистика (рис.1) свідчить про домінуюче зростання середньоденних обсягів форвардних операцій клієнтів банків у період 2019–2022 рр., що вказувало на суттєве підвищення активності на ринку. Основними користувачами форвардів залишалися компанії-імпортери, які прагнули фіксації курсу для мінімізації девальваційних втрат. Частка форвардів у загальних міжбанківських операціях була незначною – близько 0,03%. Аналогічно, до 2019 року валютні свопи були жорстко зарегульовані, проте після лібералізації 2019 року обмеження для банків було знято, а з 2021 року операції SWAP дозволено фізичним особам-резидентам без обмежень.

Рис. 1. Середньоденні обсяги операцій клієнтів банків на умовах форвард в період до широкомасштабного вторгнення

Джерело: [1].

Проте на початку 2022 року всі операції з валютними деривативами були заборонені, а банкам дозволялося лише закривати позиції за угодами, укладеними до 24 лютого 2022 року. Унаслідок цього ринок практично припинив своє існування.

Поступове відновлення розпочалося у 2025 році. У травні НБУ дозволив продаж валюти клієнтами банкам на умовах форвард із поставкою базового активу, а в серпні – операції без поставки та купівлю валюти на умовах форвард для хеджування імпорتنих контрактів. Однак активність залишалася низькою: за період із травня по серпень 2025 року укладено лише 5 угод загальним обсягом близько 0,9 млн. дол. [1]. Паралельно продовжувалися операції SWAP: банкам дозволено угоди з іншими банками, міжнародними організаціями та центральним контрагентом без обмежень. Середньоденні обсяги міжбанківських свопів зросли з 9 млн. дол. у 2022 р. до 22 млн. дол. у 2024 р.

Відповідно до Дорожньої карти валютної лібералізації [3], НБУ планує повне відновлення довоєнного режиму валютного регулювання, що дозволить банкам, бізнесу та фізичним особам активно використовувати форвардні й своп-контракти для хеджування ризиків за такими напрямками:

- розширення доступу бізнесу до інструментів хеджування (використання форвардів для страхування валютних ризиків за імпортними та кредитними договорами, що підвищить фінансову передбачуваність);
- повне зняття обмежень для фізичних осіб (проведення операцій форвард і своп без лімітів);
- фінансова просвіта та навчання (підвищення обізнаності учасників ринку щодо механізмів хеджування ризику, що сприятиме збільшенню попиту на деривативи);
- вдосконалення інфраструктури ринку (розвиток клірингових систем, стандартизація договорів і прозора звітність для забезпечення контролю і зниження ризиків);
- моніторинг макроекономічних умов (подальше зняття обмежень можливе лише за умови стабільності валютного ринку та достатніх міжнародних резервів).

Відновлення ринку валютних деривативів сприятиме зменшенню валютних ризиків, зниженню рівня доларизації економіки, підвищенню стійкості бізнесу до коливань курсу гривні, а також зміцненню довіри до національної фінансової системи. Крім того, розвиток таких інструментів дасть змогу згладжувати курсові коливання в періоди нестабільності та сприятиме формуванню зрілого, ліквідного валютного ринку, здатного підтримувати економічне відновлення України у післявоєнний період.

Література

1. Відновлення та розвиток ринку валютних деривативів в Україні. Презентація. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Market_development-04-09-2025.pdf.
2. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2473-19>.
3. Дорожня карта скасування валютних обмежень. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/gdFgnFoILJXXBg>.